

การนำเสนอกรอบแนวคิดบทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล A PROPOSED CONCEPTUAL FRAMEWORK OF TEACHERS' ROLES IN PROMOTING RESILIENCE IN PRESCHOOLERS

นางสาวอภิพร เป้งปิง *

Apiporn Pengping

รองศาสตราจารย์ ดร.ศศิลักษณ์ ขยันกิจ **

Assoc. Prof. Sasilak Khayankij, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ นำเสนอกรอบแนวคิด เรื่อง บทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการศึกษาเอกสาร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อความกับเนื้อหา/จุดประสงค์ (IOC) จำนวน 3 ชุด ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง และค่าความเชื่อมั่น

ผลการวิจัย พบว่า กรอบแนวคิด เรื่อง บทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การเป็นต้นแบบ ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน และ การจัดการชั้นเรียน และ 2) การจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การสอนทักษะทางสังคม การให้การสนับสนุนการเรียนรู้ และการส่งเสริมการเล่น ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ รายฉบับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าเท่ากับ 0.96, 0.98, และ 0.93 ตามลำดับ และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม มีค่าเท่ากับ 0.898

*นิสิตสาขาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*Graduate Student of Early Childhood Education Division, Department of Curriculum and Instruction,
Faculty of Education, Chulalongkorn University
E-mail Address: apiporn.pengping@gmail.com

**อาจารย์ประจำสาขาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**Lecturer of Early Childhood Education Division, Department of Curriculum and Instruction,
Faculty of Education, Chulalongkorn University
E-mail Address: sasilak.k@chula.ac.th

ISSN 1905-4491

Abstract

The purpose of this paper was to present a conceptual framework of teachers' roles in promoting resilience in preschoolers. Documentary research was used in this study. Research instruments were three sets of the Item Objective Congruence (IOC) form including questionnaires, observations form, and interview questions. The content validity was examined by three experts. The findings were as follows:

The conceptual framework of teachers' roles in promoting resilience in preschoolers consisted of two aspects: 1) arranging the learning atmosphere which is comprised of behaving as a role model, classroom interaction and classroom management, and 2) providing experiences which are comprised of teaching social skills, facilitating children's learning, and supporting play. The content validity of the questionnaires, observations form, and interview questions were 0.96, 0.98, and 0.93, respectively, and the reliability of the questionnaires was 0.898.

คำสำคัญ: บทบาทครู / ความเข้มแข็งทางจิตใจ / เด็กวัยอนุบาล

KEYWORDS: TEACHERS' ROLES / RESILIENCE / PRESCHOOLERS

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การศึกษาในระดับปฐมวัย จัดเป็นช่วงวัยแรกของระบบการศึกษาที่ควรได้รับการดูแลเหมาะสมตามช่วงวัย การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยควรเป็น การจัดประสบการณ์ที่ครอบคลุมพัฒนาการเด็กในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ครูผู้ทำหน้าที่หลักในการจัดการศึกษา จึงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อเด็ก บทบาทของครูปฐมวัยในคู่มือหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ครอบคลุมบทบาทผู้สอนทุกด้านที่ประกอบด้วยบทบาทของครูในฐานะ ผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ ผู้ดูแลเด็ก นักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน และบทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร ซึ่งบทบาทเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กและตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

ครูมีบทบาทในการดูแลและส่งเสริมเด็กให้มีพัฒนาการที่สมวัยในทุกด้าน ช่วยฝึกฝนให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก มีระเบียบวินัยและนิสัยที่ดี อีกทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีของครูในการประพฤติ ปฏิบัติตนที่ถูกที่ควรเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมเด็กได้อีกทาง เพราะการเรียนรู้ของเด็ก เป็นการเรียนรู้ที่เด็กรู้ตัวและไม่รู้ตัว สิ่งแวดล้อมจึงมีผลโดยตรงกับเด็ก (นฤมล เนียมหอม, 2555)

สมพงษ์ จิตระดับ (2560) ได้เปิดเผยถึงสถานการณ์ปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน พบว่า เด็กเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงทั้งหมด 10 เรื่อง ได้แก่ ความรุนแรงในหมู่เด็กและเยาวชนที่ยากต่อการแก้ไข ปัญหาคุณแม่ไว้อยาเสพติดที่แทรกซึมเข้าไปในสถานศึกษา เด็กเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีโดยไม่ผ่านการไตร่ตรองจากผู้ใหญ่ ตั้งแต่ อายุ 2-3 ขวบ เด็กใช้เวลาให้ความสนใจกับสื่อเทคโนโลยีมากกว่าการทำกิจกรรมอย่างอื่น เด็กกดดันและเครียดจากชั่วโมงเรียนที่มากจนเกินไป มีแหล่งอบายมุขที่อยู่ใกล้กับสถานศึกษา เด็กยากจนและด้อยโอกาส และอัตราการเกิดที่ลดลง

Miller-Lewis, Searle, Sawyer, Baghurst, and Hedley (2013) กล่าวว่า การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่มีคุณภาพระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่เป็นพื้นฐานของสุขภาพจิตที่ดีและความเข้มแข็งทางจิตใจ (Resilience) ในการเผชิญกับมรสุมชีวิตของครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wyman et al. (1999) ที่

พบว่า การตอบสนองทางอารมณ์และปัจจัย ได้แก่ การศึกษา สุขภาวะ และประวัติความสัมพันธ์ของผู้เลี้ยงดู สามารถทำนายความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กได้ รวมถึง พิริยา ยังรอด (2558) ได้รายงานผลการวิจัยถึงปัจจัยที่สำคัญในการชักนำให้เยาวชนกลับมาสู่ทางสว่างอีกครั้ง คือ การได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก

นักวิชาการทางการศึกษาใช้คำเรียก Resilience ที่หลากหลาย ได้แก่ การฟื้นคืนสภาพ ความยืดหยุ่นทางอารมณ์ ภูมิคุ้มกันทางใจ ในที่นี้ใช้คำว่า ความเข้มแข็งทางจิตใจ หมายถึง การที่บุคคลมีศักยภาพในการเผชิญปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถผ่านพ้นไปได้ Grothberg (1995) เสนอองค์ประกอบของความเข้มแข็งทางจิตใจ 3 ประการ ได้แก่ I have หมายถึง การมีแหล่งสนับสนุนภายนอกตนเอง I am หมายถึง การมีภาวะจิตใจที่เข้มแข็ง และ I can หมายถึง การมีทักษะในการแก้ปัญหา โดยความเข้มแข็งทางจิตใจสามารถเกิดขึ้นได้ดีเมื่อได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่อยู่รอบตัว การได้รับความรัก ความมั่นคงปลอดภัย การรับรู้ตัวตนเป็นผู้ที่ถูกรัก ช่วยส่งเสริมให้เกิด ความเข้มแข็งทางจิตใจได้ดี (Gilligan, 2009) ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กอย่างครู จึงเป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งทางจิตใจแก่เด็ก บทบาทของครูในการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจให้เด็กนั้นครูสามารถทำได้โดย การจัดการเรียนการสอนที่เด็กมีโอกาสได้แสดงถึงบุคลิกภาพ ความสามารถ และความคิดของตน และจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เป็นผู้กำหนดเป้าหมายในกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้เด็กรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งจะเป็พื้นฐานในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมของเด็ก (สมพร อินทร์แก้ว และ คณะ, 2552)

การศึกษาของ Nolan, Taket, and Stagnitti (2014) พบว่า การส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับเด็ก ครูควรมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ส่งเสริมให้เด็กได้จัดการอารมณ์ของตนเองอย่างเหมาะสม พัฒนาการกำกับตนเอง เรียนรู้จากข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น โดยพัฒนาความเข้มแข็งทางจิตใจให้แก่เด็กนี้ผ่านการเล่น รวมถึงการทำงานร่วมกันกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจ และที่สำคัญครูควรปฏิบัติสิ่งเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง สมพร อินทร์แก้ว และ คณะ (2552) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจให้เด็ก ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนที่มีโอกาสได้แสดงถึงบุคลิกภาพ ความสามารถ และความคิดของเด็ก นอกจากนี้การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เป็นผู้กำหนดเป้าหมายในกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้เด็กรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งจะเป็พื้นฐานในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมของเด็ก

เด็กที่มีความเข้มแข็งทางจิตใจมีคุณลักษณะ ได้แก่ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การมีความยืดหยุ่น มีอารมณ์ขัน มีทักษะในการสื่อสาร เด็กเหล่านี้จะมีทักษะในการแก้ปัญหาที่ดีสามารถคิดแบบนามธรรมได้ ผสมผสานระหว่างการใช้สติปัญญาและทักษะทางสังคมในการแก้ไขปัญหา เป็นผู้ที่มีสติรู้ตัว ตระหนักรู้เกี่ยวกับตนเองอย่างตรงตามความเป็นจริง เป็นบุคคลที่มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถแสดงออกได้อย่างอิสระและรับรู้ถึงขอบเขตที่เหมาะสมกับตนเอง ควบคุมสภาพแวดล้อมบางอย่างของตนเองได้ และสามารถกำหนดเป้าหมายของตนเองได้อย่างเหมาะสม (Bernard, 1993; 1995)

Nolan, Stagnitti, Taket, and Casey (2015) กล่าวถึง การปฏิบัติของครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับเด็กอนุบาล โดยที่ครูควรปฏิบัติ ดังนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อม ครูควรออกแบบให้มีพื้นที่ที่สงบ สร้างความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งของชั้นเรียน การสร้างสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนที่มีการสนับสนุนทางบวก รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่จริงใจ มีตารางกิจวัตรประจำวันที่ช่วยให้เด็กรับรู้ถึงความคาดหวังที่มีต่อตนเอง บรรยากาศในชั้นเรียนที่มีข้อผิดพลาดควรถือเป็นสิ่งปกติของชั้นเรียนเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้การแก้ปัญหาจากข้อผิดพลาดเหล่านั้น สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีความยืดหยุ่นจะช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็กผ่านการทำงานร่วมกับผู้อื่น การทำกิจกรรมเป็นกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่

2. ด้านความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างครูและผู้ปกครองควรเป็นความสัมพันธ์ที่อ่อนโยน คอยให้การสนับสนุนและการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับเด็ก ครูควรทำความเข้าใจและตระหนักรู้ว่าเด็กเล็กต้องการเวลาในการรับฟังและทำความเข้าใจความรู้สึกของเด็ก ความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กจะช่วยให้ครูไวต่อความรู้สึกของเด็ก ครูควรส่งเสริมให้เด็กฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจและให้ความเคารพต่อผู้อื่น สร้างโอกาสให้เด็กได้ฝึกฝนโดยการปฏิบัติตามข้อตกลงของชั้นเรียนหรือการฝึกเด็กให้เป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดีในกิจกรรมวงกลม

3. ด้านการปฏิบัติในชั้นเรียน การปฏิบัติในชั้นเรียนสามารถจัดกลุ่มได้ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

3.1 การเป็นแบบอย่างทางด้านพฤติกรรมและการใช้ภาษา ครูใช้สัญลักษณ์ทางภาษาให้เด็กเห็นและได้ยินแนวทางในการจัดการกับสถานการณ์บางอย่าง กลยุทธ์ในการให้คำแนะนำเพื่อช่วยให้เด็กนึกถึงสถานการณ์ที่กำลังเผชิญโดยการตั้งคำถาม ครูควรส่งเสริมให้เด็กนึกถึงการกระทำที่เป็นไปได้ที่เด็กจะทำและให้คำแนะนำที่เหมาะสมกับเด็ก การพูดถึงทางเลือกที่หลากหลายเมื่อเด็กต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ช่วย让孩子หาทางเลือกที่ดีสำหรับตนเองและเป็นการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในอดีตของเด็ก

3.2 การสอนทักษะทางสังคม ครูจัดกิจกรรมกลุ่มทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่เป็นการสร้างโอกาสให้เด็กได้พูดคุยเป็นกลุ่มและฝึกทักษะทางสังคมในสถานการณ์ที่เข้าไปอยู่ในกลุ่มนั้น ครูใช้กลยุทธ์ในการเล่นบทบาทสมมติเพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจพฤติกรรมบางอย่างของผู้อื่น

3.3 การสนับสนุนการกำกับตนเองของเด็ก ครูช่วยให้เด็กสามารถกำกับตนเองได้โดยการให้ผลป้อนกลับกับเด็กเกี่ยวกับอารมณ์และแนะนำทางออกที่เหมาะสมในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การจัดให้ชั้นเรียนมีมุมสงบ การฝึกกำหนดลมหายใจด้วยเสียงเพลง หรือมีกิจกรรมที่เป็นการใช้ประสาทสัมผัส เช่น ถาดน้ำ ถาดของเหลว หรือการการวาดรูปด้วยนิ้ว สามารถทำให้เด็กสงบลงได้

3.4 การเสนอตัวเลือกและมีขอบเขตที่ชัดเจนให้กับเด็ก การมีกิจวัตรประจำวันจะช่วยให้เด็กเป็นส่วนหนึ่งกับสภาพแวดล้อมและรู้ถึงความคาดหวังที่สังคมต้องการจากตัวเด็ก แต่อย่างไรก็ตามเด็กยังคงต้องการเลือกในสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อตนเองซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจของเด็ก ครูมีแนวโน้มที่จะเริ่มต้นจากการให้ตัวเลือกหนึ่งหรือสองตัวเลือกให้กับเด็กเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสในการตัดสินใจ ในขณะเดียวกันเด็กต้องการขอบเขตเพื่อป้องกันตัวเอง บางอย่าง บางเวลา สามารถทำอะไรได้และทำอะไรไม่ได้

4. ด้านทักษะการเล่น ในขณะที่เด็กเล่นจะเกิดการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ การเล่นจึงเป็นจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของเด็กในช่วงขวบปีแรกของชีวิตทั้งทางสังคม สติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ และสมรรถนะทางด้านร่างกาย การเล่นช่วยให้เด็กได้มีประสบการณ์และมีโอกาสแก้ปัญหาด้วยตนเองผ่านกิจกรรมที่เด็กสนใจ ครูมีหน้าที่ในการสังเกตอย่างใกล้ชิดและให้ความช่วยเหลือเด็กตามความเหมาะสม

นอกจากนั้น บรรยากาศทางจิตวิทยาก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูและเด็ก สุมิน อมรวิวัฒน์ (2530, อ้างถึงใน อารมณ์ ใจเที่ยง, 2553) ได้กล่าวว่า บรรยากาศทางจิตวิทยาหมายถึง บรรยากาศทางด้านจิตใจที่ทำให้ผู้เรียนรู้รู้สึกสบายใจในการเรียน อบอุ่น มีความเป็นกันเอง และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความรักและความศรัทธากับครูผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียน รวมถึงการมีอิสระในการกล้าแสดงออกอย่างมีระเบียบวินัย ขึ้นอยู่กับครูเป็นสำคัญในหัวข้อเหล่านี้

1. บุคลิกภาพของครู ครูที่มีบุคลิกภาพดี เช่น การแต่งกาย การยืน การเดิน ท่าทาง น้ำเสียง การแสดงสีหน้า แววตา จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

2. พฤติกรรมการสอน ครูต้องใช้เทคนิคและทักษะที่สอดคล้องกับเด็กและเนื้อหาที่เรียน เพื่อให้เด็กเกิดความรู้ เจตคติ และทักษะตามที่กำหนด โดยพฤติกรรมการสอนของครูควรเป็น ดังนี้

2.1 ครูใช้เทคนิคการเสริมแรงอย่างเหมาะสมและควรเสริมแรงเด็กอย่างทั่วถึง

2.2 ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ยอมรับฟังความคิดเห็นและแสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่เด็กเสนอนั้นมีประโยชน์

2.3 ครูฝึกให้เด็กทำงานเป็นกลุ่ม คำนึงถึงความยากง่ายของงาน ความรู้ และความสามารถของเด็กในกลุ่ม ครูต้องมีความอดทนที่จะไม่รีบชี้แนะและบอกวิธีการแก้ปัญหาเพื่อเป็นการฝึกฝนเด็กแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.4 ครูใช้เทคนิควิธีการสอนที่ไม่ทำให้เด็กรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน ควรจัดการเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือให้เด็กเป็นผู้นำกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับเนื้อหาที่เรียน ระยะเวลา สติปัญญาและวัยของเด็ก

3. เทคนิคการปกครองชั้นเรียน มีส่วนในการส่งเสริมการสร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน โดยครูควรยึดหลักต่อไปนี้

3.1 หลักประชาธิปไตย ครูควรให้ความสำคัญกับเด็กอย่างเท่าเทียมกัน ให้โอกาสทุกคนในการแสดงความคิดเห็น ใจกว้างพอที่จะยินดียอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก ควรฝึกให้เด็กปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่นและรู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างประชาธิปไตย

3.2 หลักความยุติธรรม ครูควรให้ความยุติธรรมแก่เด็กทุกคนอย่างทั่วถึง

3.3 หลักพรหมวิหาร 4 ครูควรมี เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา หมายถึง ความรักและความเอ็นดู พิจารณาที่จะเห็นผู้อื่นมีความสุข

3.4 หลักความใกล้ชิด ครูควรให้ความเอาใจใส่และความใกล้ชิดกับเด็ก การทำความรู้จักเด็กในชั้นเรียนทุกคน รู้จักทั้งจุดดี จุดด้อยของเด็กแต่ละคน แสดงความสนใจในความเป็นอยู่ของเด็ก แบ่งเวลาทีนอกระหว่างการสอนให้กับเด็กเมื่อเด็กต้องการคำปรึกษารวมถึงคำสอนและการกระทำของครูต้องสอดคล้องกัน

4. ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน โดยปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนมี 3 ลักษณะ ดังนี้

4.1 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ครูและเด็กต่างมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ครูเปิดโอกาสให้เด็กได้ซักถาม มีความเป็นกันเองกับเด็ก เด็กมีอิสระ และมีความสุขในการทำกิจกรรม

4.2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก เด็กมีความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและมีน้ำใจเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน โดยการที่ครูเป็นแบบอย่าง ดูแลเด็กอย่างทั่วถึง อบรมบ่มนิสัย และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กได้อย่างถูกต้อง

4.3 ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา หมายถึง การพูดจาร่วมกันในห้องเรียนระหว่างครูกับเด็ก เช่น การบรรยาย การอธิบาย การถามคำถาม การมอบหมายงาน การพูดคุยกับเด็ก ซึ่งมีผลต่อการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ดี การปฏิสัมพันธ์ทางวาจาที่ดีจะส่งผลให้มีความเข้าใจที่ดีต่อกัน มีการสื่อความหมายที่ถูกต้อง เด็กสบายใจในการทำความเข้าใจเนื้อหา ถ้าแสดงความคิดเห็น ให้ความไว้วางใจกับครู สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียน และช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้เกิด เจตคติ ความสนใจ ค่านิยม และผลการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายที่ครูกำหนดไว้

ความเข้มแข็งทางจิตใจเป็นความสามารถของเด็กในการผ่านพ้นอุปสรรคความท้าทายต่าง ๆ ให้กลับมาดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติหรือดียิ่งขึ้นกว่าเดิม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบันนี้ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งทางจิตใจพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งทางจิตใจนั้น ส่วนใหญ่เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ใหญ่และยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางจิตใจในเด็กวัยอนุบาล ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนากรอบแนวคิดและ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เรื่อง บทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล อันจะเป็นประโยชน์ในการหาแนวทางส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจให้แก่เด็กในช่วงปฐมวัยซึ่งเป็นวัยแห่งรากฐานพัฒนาการที่สำคัญในอนาคต

วัตถุประสงค์ของวิจัย

เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิด เรื่อง บทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง บทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยนำเสนอกรอบแนวคิดที่ได้พัฒนาขึ้นซึ่งใช้วิธีการศึกษาเอกสาร รายละเอียดเป็น ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจ และบทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาลจากตำรา เอกสาร บทความและงานวิจัย ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในไทยและต่างประเทศ เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลจนได้บทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล 2 ด้าน คือ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้

2. พัฒนาตัวบ่งชี้จากกรอบแนวคิดที่สังเคราะห์ขึ้น โดยกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการและพัฒนาตัวบ่งชี้ จากนั้นจึงนำมาสร้างเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจ จำนวน 3 ชุด ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์

3. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา พิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 3 ท่าน มีเกณฑ์การตัดสินความสอดคล้องของเนื้อหา ถ้า $IOC > 0.5$ จะถือว่า ข้อคำถามนั้น วัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา (วรณี แกมเกตุ, 2555) และนำแบบสอบถามแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

4. นำเครื่องมือทั้ง 3 ชุด ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือกับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จากโรงเรียน 4 สังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร / องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สังกัดละ 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 40 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์เพื่อหาผู้ที่มีคะแนนเฉลี่ยจากการตอบแบบสอบถามสูงสุดของแต่ละสังกัด สังกัดละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน เพื่อทดลองใช้แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลด้านความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์ (IOC) ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ถ้า $IOC > 0.50$ ถือว่าข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา/จุดประสงค์ (วรณี แกมเกตุ, 2555)

2. วิเคราะห์ค่าความเที่ยงของเครื่องมือ โดยนำที่ได้ผลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรคำนวณสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient)

ผลการวิจัย

1. กรอบแนวคิด เรื่อง บทบาทของครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลจากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจ และบทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาลของ สมพร อินทร์แก้ว และ คณะ (2552) สุมณ อมรวิวัฒน์ (2530, อ้างถึงใน อารมณ์ ใจเที่ยง, 2553) Nolan et al. (2015) และ Petty (2014) ดังตาราง 1

ตาราง 1

ผลการสังเคราะห์บทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล

บทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจ ของเด็กวัยอนุบาล	สมพร อินทร์แก้ว และ คณะ (2552)	สุมณ อมรวิวัฒน์ (2530, อ้างถึงใน อารมณ์ ใจเที่ยง, 2553)	Nolan et al. (2015)	Petty (2014)
1. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้				
1.1 การเป็นต้นแบบ				
1.1.1 บุคลิกภาพของครู		✓	✓	✓
1.1.2 ทักษะของครูที่มีต่อเด็ก		✓		✓
1.2 การปฏิสัมพันธ์				
1.2.1 การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก		✓	✓	
1.2.2 การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครู		✓	✓	
1.2.3 การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับ ผู้ปกครอง			✓	
1.3 การจัดการชั้นเรียน				
1.3.1 การสร้างความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ ชั้นเรียน	✓		✓	✓
1.3.2 การเรียนรู้จากข้อผิดพลาด			✓	✓
2. การจัดการเรียนรู้				
2.1 การสอนทักษะทางสังคม				
2.1.1 การแก้ปัญหา		✓	✓	✓
2.1.2 การกำกับตนเอง			✓	
2.1.3 การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น			✓	✓
2.2 การให้การสนับสนุนการเรียนรู้				
2.2.1 การใช้กลยุทธ์การสอน		✓	✓	
2.2.2 การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับ วัยและความสามารถของเด็ก	✓	✓	✓	✓
2.3 การส่งเสริมการเล่น				
2.3.1 การตัดสินใจเลือก	✓			
2.3.2 การแก้ปัญหาด้วยตนเอง		✓	✓	
2.3.3 การช่วยเหลือตนเองตาม ความเหมาะสม			✓	

บทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ รายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

1.1 การเป็นต้นแบบ หมายถึง การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อเด็ก ทั้งด้านกาย วาจา และใจ โดยเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี นุ่มนวล อ่อนโยน มองโลกมุมบวก มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น เคารพความแตกต่างและให้เกียรติผู้อื่น

1.1.1 บุคลิกภาพของครู หมายถึง การแสดงท่าทางที่อ่อนโยน นุ่มนวล พุดคุยกับเด็กด้วยน้ำเสียงที่ดังพอประมาณ และรับฟังสิ่งที่เด็กสื่อสารอย่างตั้งใจ

1.1.2 ทัศนคติของครูที่มีต่อเด็ก หมายถึง การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ปฏิบัติต่อเด็กให้อย่างเกียรติเด็ก เชื่อมั่นในตัวเด็ก

1.2 การปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การปฏิบัติของครูในการสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพทางบวกต่อเด็ก รวมทั้งการสร้างโอกาสให้เกิดการติดต่อ สื่อสารระหว่างเด็กกับเด็ก อย่างเคารพเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันและเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองให้พุดคุยและแลกเปลี่ยนข้อมูลของเด็กกับครู

1.2.1 การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก หมายถึง การที่เด็กให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น

1.2.2 การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครู หมายถึง การที่ครูให้โอกาสเด็กในการสื่อสารกับครู และให้ความเป็นกันเองกับเด็ก

1.2.3 การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครอง หมายถึง การให้ความช่วยเหลือผู้ปกครอง และสื่อสารข้อมูลกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ

1.3 การจัดการชั้นเรียน หมายถึง การสร้างกฎ กติกา กิจกรรมประจำวัน รวมทั้งสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในห้องเรียนเป็นไปด้วยความราบรื่น สร้างให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของห้องเรียน มั่นคง อบอุ่นใจ กล้าคิด กล้าแสดงออกความรู้สึกและความคิดเห็น

1.3.1 การสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชั้นเรียน หมายถึง การให้เด็กออกแบบสิ่งแวดล้อมของตนเอง และมีกิจกรรมประจำวันที่ชัดเจน

1.3.2 การเรียนรู้จากข้อผิดพลาด หมายถึง การมีตัวเลือกให้กับเด็ก และยอมรับข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

2. การจัดการเรียนรู้

2.1 การสอนทักษะทางสังคม หมายถึง การจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ให้เด็กเกิดการเรียนรู้และฝึกฝนความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ

2.1.1 การแก้ปัญหา หมายถึง การเป็นตัวอย่างที่ดีของครูในการแก้ปัญหา และกระตุ้นให้เด็กตั้งเป้าหมายและวางแผนในสิ่งที่จะทำ

2.1.2 การกำกับตนเอง หมายถึง การสนับสนุนให้เด็กประเมินอารมณ์ของตนเอง และสนับสนุนให้เด็กควบคุมอารมณ์ของตนเอง

2.1.3 การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น หมายถึง การให้เด็กได้ดูแลตนเองและผู้อื่น และสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่จริงใจกับผู้อื่นได้

2.2 การให้การสนับสนุนการเรียนรู้ หมายถึง การเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เด็กเกิดการเรียนรู้ โดยการใช้กลยุทธ์การสอนที่หลากหลาย ออกแบบการจัดประสบการณ์ที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยและความต้องการของเด็ก

2.2.1 การใช้กลยุทธ์การสอน หมายถึง การให้ผลป้อนกลับและให้คำแนะนำที่เหมาะสม

2.2.2 การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก หมายถึง การรู้จักจุดแข็ง/จุดอ่อนของเด็กแต่ละคนในชั้นเรียน และจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสามารถของเด็ก

2.3 การส่งเสริมการเล่น หมายถึง การจัดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้หรือประยุกต์ใช้ทักษะในการจัดการกับอารมณ์และสังคมผ่านการตัดสินใจเลือก การแก้ปัญหาและการช่วยเหลือตนเองผ่านการเล่นอิสระ โดยครูเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือตามความจำเป็น

2.3.1 การตัดสินใจเลือก หมายถึง การให้เด็กได้สำรวจและให้เด็กได้ทำตามสิ่งที่ตนเองสนใจ

2.3.2 การแก้ปัญหาด้วยตนเอง หมายถึง การเป็นผู้สังเกตอย่างใกล้ชิด และไม่รีบชี้แนะหรือบอกวิธีการแก้ปัญหาให้กับเด็ก

2.3.3 การช่วยเหลือตนเองตามความเหมาะสม หมายถึง การเปิดโอกาสให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเองและให้ความช่วยเหลือเด็กเท่าที่จำเป็น

2. ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดมาพัฒนาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เรื่อง บทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล จำนวน 3 ชุด ดังนี้

1) แบบสอบถาม เรื่องบทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป คำถามมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) และคำถามปลายเปิด ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับ บทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล ใน 2 ด้าน ได้แก่ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) จำนวน 50 ข้อ ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับบทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและคำถามปลายเปิด จำนวน 3 ข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์ วิทยานิพนธ์ เท่ากับ 0.96 หมายถึง ข้อคำถามวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา/วัตถุประสงค์ และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.898 หมายถึง แบบสอบถามมีความเที่ยงสามารถนำไปใช้ได้

2) แบบสังเกตครูอนุบาล ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสังเกต จำนวน 7 ข้อ ตอนที่ 2 ตารางจัดบันทึกการสังเกตมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 20 ข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์ วิทยานิพนธ์ เท่ากับ 0.96 หมายถึง ข้อคำถามวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา/วัตถุประสงค์

3) แบบสัมภาษณ์ครูอนุบาล เรื่อง แนวทางในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับเด็กวัยอนุบาล ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 7 ข้อ ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล ใน 2 ด้าน มีลักษณะคำถามเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 20 ข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์ วิทยานิพนธ์ เท่ากับ 0.93 หมายถึง ข้อคำถามวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา/วัตถุประสงค์

อภิปรายผล

1. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล คือ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้

กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง บทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจ เกิดขึ้นจากการศึกษาตำรา เอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งไทยและต่างประเทศ ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบรอง ได้แก่ การเป็นต้นแบบ ปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน และ 2) การจัดการชั้นเรียน และการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบรอง ได้แก่ การสอนทักษะทางสังคม การให้การสนับสนุนการเรียนรู้ และการส่งเสริมการเล่น ซึ่งครอบคลุมถึงการปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบของครูในการดูแลและให้การสนับสนุนให้เด็กมีความเข้มแข็งทางจิตใจ กรอบแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพร อินทร์แก้ว และ คณะ (2552) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงถึงบุคลิกภาพ ความคิด ความสามารถของตนเอง และจัดกิจกรรมที่让孩子ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจแก่เด็ก และสอดคล้องกับ Petty (2014) ซึ่งได้กล่าวถึงแนวทางสำหรับครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาลว่า ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับเด็ก จัดการชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสม และจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็ก และ Nolan et al. (2015) ซึ่งได้กล่าวว่า การที่ครูจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี สอนทักษะทางสังคม ให้การสนับสนุนการเรียนรู้และส่งเสริมการเล่นกับเด็ก สามารถสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่เด็กได้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ สุมน อมรวิวัฒน์ (2530, อ้างถึงใน อารมณ์ ใจเที่ยง, 2553) ที่ได้กล่าวว่า บรรยากาศทางจิตวิทยาช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกสบายใจในการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่า ครูมีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้

2. คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่มีคุณภาพ พิจารณาได้จากความตรงและความเที่ยงหรือความเชื่อมั่น กรอบแนวคิดของเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้เกิดขึ้นจากสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนแนวปฏิบัติและบทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในประเด็นความตรงเชิงเนื้อหา จากการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน พบว่า แบบสอบถาม แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ มีค่า IOC ของทั้งฉบับ คือ 0.96 0.98 และ 0.93 ตามลำดับ ซึ่งผ่านเกณฑ์อยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับ วรณี แกมเกตุ (2555) ที่ได้ระบุเกณฑ์การตัดสินความสอดคล้องของเนื้อหาไว้ว่า $IOC > 0.5$ จะถือว่าข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา/วัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด แสดงว่าเครื่องมือนี้มีความตรงเชิงเนื้อหาสูง มีความสอดคล้องกันของเครื่องมือกับสิ่งที่ต้องการวัด ถือเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดของเครื่องมือชิ้นนี้ (ปราณี หล้าเบญญะ, 2559)

นอกจากนี้ ค่าความเชื่อมั่นที่คำนวณได้จากการนำร่องกับตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรแต่ไม่ใช่ประชากร ได้เท่ากับ 0.898 ซึ่งตามเกณฑ์คุณภาพค่าความเชื่อมั่นของ DeVellis (2003) ระบุว่า ค่าความเชื่อมั่นสำหรับเครื่องมือที่ยอมรับได้ควรมีค่าตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป แสดงให้เห็นว่า แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความคงที่ในสิ่งที่ต้องการวัด คือ เมื่อวัดได้ผลออกมาแล้วมีความเชื่อถือได้ในระดับสูง สอดคล้องกับที่ จิตติรัตน์ แสงเลิศอูทัย (2560) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้งานวิจัยน่าเชื่อถือ คือ คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กวัยอนุบาลควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางจิตใจ และพัฒนาทักษะของตนเองในการส่งเสริมให้เด็กมีความเข้มแข็งทางจิตใจได้อย่างเหมาะสม องค์กรประกอบ 2 ด้านจากกรอบแนวคิดการวิจัยที่ได้สังเคราะห์ ช่วยให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กวัยอนุบาลใช้เป็นแนวทางในการสำรวจการปฏิบัติของตนเองว่าสอดคล้องกับการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจแก่เด็กหรือไม่ อันจะนำไปสู่การหาแนวทางพัฒนาตนเองทางวิชาชีพต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เครื่องมือที่สร้างขึ้นสามารถนำไปใช้ในการศึกษาบทบาทครูในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กวัยอนุบาล เพื่อให้ได้แนวทางในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจแก่เด็กวัยอนุบาลที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี)*.

สืบค้นจาก <https://drive.google.com/file/d/1757i0bmRZLC0UBAX3lwQU3yVB6yhly1O/view>

จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย. (2560). คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 7(1), 1-15.

นฤมล เนียมหอม. (2555). *แนวทางการศึกษาชุดวิชาหลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปราณี หล้าเบญจ. (2559). การหาคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผล. สืบค้นจาก

http://edu.yru.ac.th/evaluate/attach/1465551003_%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%A1.pdf

พริยา ยังรอด. (2558). *ประสบการณ์ด้านจิตใจในการฟื้นฟูพลังของเยาวชนที่ไม่กระทำผิดซ้ำ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาจิตวิทยา). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรรณิ แกมเกตุ. (2555). *วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมพงษ์ จิตระดับ. (2560, 6 มกราคม). เด็กไทยวันนี้ นักวิชาการจุฬาฯ แฉสถานการณ์เด็กไทยมีปัจจัยเสี่ยง 10 ด้าน ‘ความรุนแรง แม่วัยใส ยาเสพติด’. *มติชน*. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/education/news_418603

สมพร อินทร์แก้ว และ คณะ. (2552). *เปลี่ยนร้ายกลายเป็นดี พลังสุขภาพจิต RQ: Resilience quotient*. นนทบุรี: ดินาคู.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). *หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Bernard, B. (1993). Fostering resiliency in kids. *Educational Leadership*, 51(3), 44-48.
- Bernard, B. (1995). *Fostering resilience in children*. Retrieved from ERIC database. Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=ED386327>
- DeVellis, R. F. (2003). *Scale development: Theory and application* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage
- Gilligan, R. (2009). Adversity, resilience and young people: The protective value of positive school and spare time experiences. *Children & Society*, 14(1), 37-47.
- Grothberg, H. E. (1995). *A guide to promoting resilience in children: Strengthening the human spirit*. The Hague, Netherlands: Bernard Van Lee Foundation.
- Miller-Lewis, L. R., Searle, A. K., Sawyer, M. G., Baghurst, P. A., & Hedley, D. (2013). Resource factors for mental health resilience in early childhood: An analysis with multiple methodologies. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 7(6), 1-23.
- Nolan, A., Taket, A., & Stagnitti, K. (2014). Supporting resilience in early years classroom: The role of the teacher. *Teacher and Teaching: Theory and Practice*, 20(5), 595-608.
- Nolan, A., Stagnitti, K., Taket, A., & Casey, S. (2015). Health and wellbeing in childhood. In S. Carvis & D. Pendergast (Eds.), *Supporting resilience* (pp. 240-250). Cambridge: Cambridge University Press.
- Petty, K. (2014). Ten ways to foster resilience in young children-teaching kids to “bounce back”. *Dimensions of Early Childhood*, 42(3), 35-39.
- Wyman, P. A., Cowen, E. L., Work, W. C., Hoyt-Meyers, L., Magnus, K. B., & Fagen, D. B. (1999). Caregiving and developmental factors differentiating young at-risk urban children showing resilient versus stress-affected outcomes: A replication and extension. *Child Development*, 70, 645-659.